

УДК 338.4:620.95:631.11(477)

DOI: 10.31359/2312-3427-2019-4-2-156

Н.П. Резнік, д-р екон. наук, професор

nadya-reznik@ukr.net

Ю.Г. Гаврилюк, аспірант

havrulyuk1983@gmail.com

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ОСОБЛИВОСТІ ІНСТРУМЕНТІВ ПРИСКОРЕННЯ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЦТВА БІОПАЛИВ ПІДПРИЄМСТВАМИ АПК

У статті проаналізовано та висвітлено ряд заходів із державної підтримки підприємств у сфері енергоефективності України. Окреслено основні інструменти стимулювання розвитку виробництва біопалив підприємствами АПК в Україні. На основі проведеного дослідження, в якості стратегічного напрямку, запроновано ряд переваг кластерної організації для підвищення конкурентоспроможності підприємств з виробництва біопалива, що виконується через впровадження інноваційних розробок у сфері біоенергетики та входять до кластерів.

Ключові слова: біопалива, енергетика, державна підтримка, державно-приватне партнерство.

Постановка проблеми. Використання поновлюваних джерел енергії є одним із важливих напрямів енергетичної політики України, спрямованої на заощадження традиційних паливно-енергетичних ресурсів та поліпшення стану оточуючого природного середовища. Збільшення обсягів використання ПДЕ в енергетичному балансі країни дозволяє підвищувати рівень диверсифікації джерел енергоносіїв, що сприятиме зміцненню енергетичної незалежності держави.

Сьогодні енергомісткість ВВП країни у 2 рази перевищує середньосвітовий рівень та понад 3 рази є вищою, ніж у ЄС. Вуглецеємність ВВП за даними 2014 р. понад 2 рази перевищувала світовий показник, у 2,6 раза була вище середнього значення по країнах ОЕСР та у 3,8 раза – по країнах ЄС. Це пов'язано переважно з низькою ефективністю використання паливно-енергетичних ресурсів у технологічних процесах (переважно енергоємних галузей), незадовільним станом енергетичної інфраструктури, значними втратами під час перетворення, передавання та розподілення енергії, низьким коефіцієнтом

корисної дії обладнання у секторах кінцевого споживання, а також із недостатньою ефективністю природоохоронних засобів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми функціонування та економічного розвитку підприємств з виробництва олійних культур і продуктів їх переробки висвітлено у працях відомих вітчизняних і зарубіжних учених, зокрема М. Е. Браславця, Р.Г. Кравченка [1], О. М. Варченко [2], М. М. Ільчука, М. В. Калінчика [4], Г. М. Калетніка [5], С. П. Капшука [6], В. Я. Месель-Веселяка [7, 8], О. П. Скорука [10] та ін.

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Попри існуючий науковий доробок не знайшли системного дослідження аналіз стану та перспектив розвитку виробництва біопалив, а також моделювання організаційно-економічних сценаріїв виробництва біопалив та вибір альтернативного його варіанта.

Метою статті є визначення інструментів стимулювання виробництва біопалив підприємствами України на основі аналізу законодавчо-нормативних актів, які регулюють процес виробництва біопалив підприємствами України.

Виклад основного матеріалу. Неєфективне внутрішнє споживання паливно-енергетичних ресурсів підвищує рівень залежності від країн-експортерів і поглиблює проблему енергетичної безпеки країни за рівнем імпортозалежності понад 51% при нереалізованому потенціалі енергозбереження в Україні до 48% від обсягу споживаних паливно-енергетичних ресурсів.

Згідно з чинним законодавством в Україні діє система стимулювання розвитку поновлюваної енергетики яка включає «зелені» тарифи в євро, диференційовані за типом та потужністю об'єктів, а також за строками введення в експлуатацію об'єктів енергетики. Державою підтверджено обов'язковість купівлі електроенергії поновлюваних джерел енергії за «зеленим» тарифом до 2030 року; скасовано вимогу щодо «місцевої складової» і введено надбавку до тарифу за використання українського обладнання; передбачено укладення довгострокових договорів купівлі-продажу електроенергії, виробленої за «зеленим» тарифом, на весь термін дії цього тарифу.

Законодавчими та нормативно-правовими актами України передбачено ряд видів державної підтримки підприємств і господарств у сфері енергоефективності: пряме бюджетне фінансування; звільнення від ПДВ, ввізного мита; звільнення частини прибутку від оподаткування; установлення економічно обґрунтованих тарифів на комунальні послуги;

надання державних гарантій під кредитні лінії, відкриті в кредитних установах. Впроваджуються також схеми державної підтримки населення для придбання опалювального обладнання, що не використовує природний газ як паливо.

В якості стратегічного напрямку на сьогодні, нами пропонується збільшення конкурентоспроможності виробництва біопалива, яке виконується через впровадження інноваційних розробок у сфері біоенергетики, що входять до кластерів. Виділяють ряд переваг кластерної організації в системі агроформувань, що дозволяє інвестувати у власні підприємства в безпосередній близькості від полів агрогосподарств в умовах дефіциту якісної інфраструктури для зберігання олійних на ринку із застосуванням інноваційних технологій.

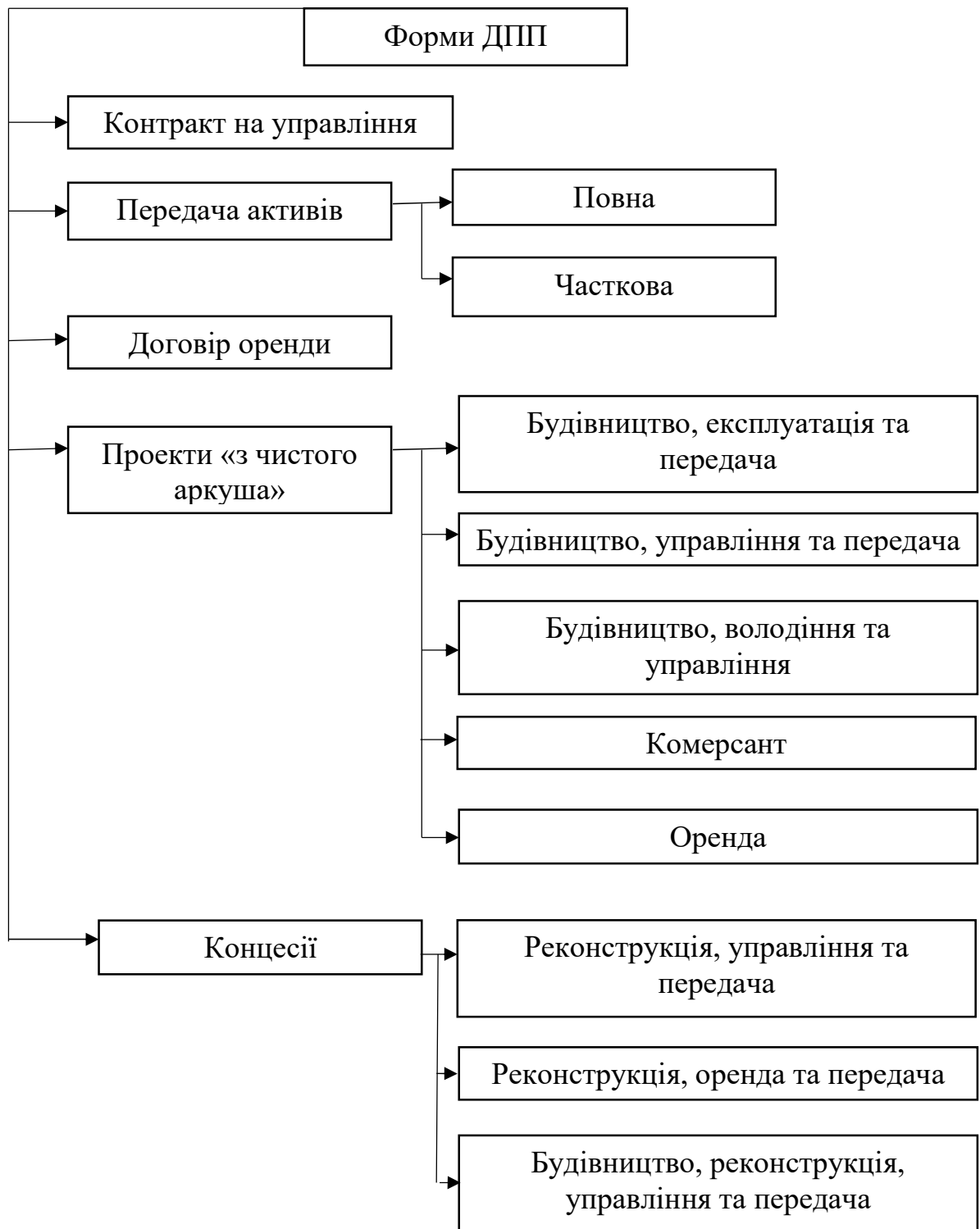
Для розвитку привабливих агропромислових кластерних формувань необхідна активна державна політика. Активна державна політика в даному випадку обумовлена неможливістю підприємницьких структур подолати обмеження по збільшенню залучених інвестицій, пов'язаних з низьким рівнем галузевого розвитку.

В засаді аналізу проектів, які реалізуються в регіоні, область їх застосування, підхід до їх здійснення можливо говорити про те, що такі існуючі механізми, державно-приватне партнерство, засоби інститутів розвитку, організаційні, управлінські та фінансові ресурси бізнесу, іноземні інвестиції, регіональні бюджетні засоби могли б використовуватися в великих масштабах. Випадки, при яких виникає скоординована взаємодія бізнесу та влади, спрямованої на розвиток регіонів та окремих галузей посередництвом таких механізмів, небагато численні.

На загальному та місцевому рівнях виділяють наступні проблеми, які перешкоджають здійсненню ефективної взаємодії держави, інвесторів та підприємницького середовища в рамках ДПП (державно-приватне партнерство в галузі біоенергетики):

- не відпрацювання єдиних правових норм, на основі яких була б можлива реалізація інвестиційних проектів із застосуванням різних форм державно – приватного партнерства.
- нерівноправність сторін, які задіяні в ДПП.
- не сформованість концепції розвитку та підтримки ДПП.

Нами сформована модель ДПП, яка включає не тільки державу та бізнес, але й іноземних інвесторів, розглянемо основні різновиди реалізації партнерства (рис. 1).

Рис. 1. Основні форми ДПП*

Примітка* Розроблено автором

В широкому сенсі, державно-приватне партнерство – це форма пропозиції державних послуг, які поєднують приватний та державний сектор на довготривалій контрактній основі, яка покладає на кожну із сторін певні обов’язки.

Окрім формування інститутів ДПП, необхідно створювати також колегіальні органи з питань ДПП на різних рівнях влади, включати представників державних, регіональних та місцевих влад. Окрім владних структур у схожі колегіальні органи повинні бути включені і представники наукової громадськості та громадських організацій. Безумовно, колегіальний орган повинен включати також представників виробництв.

Даний колегіальний орган повинен бути наділений повноваженнями, достатніми для участі у відборі проектів для реалізації в рамках ДПП, розгляди та узгодження документації щодо проведення конкурсів на право заключення угоди про державно-приватного партнерства, контроль за діяльністю приватних партнерів та підготовки пропозицій по коригуванню узгоджень щодо ДПП.

Перспективні підприємства приваблюють достатню кількість інвестиційних ресурсів для свого розвитку, які потребують реалізації лише підтримувальної політики.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, з метою розвитку ринку біопалива та забезпечення агросфери паливно-енергетичними ресурсами має бути реалізована послідовна системна стратегія, що передбачає податкову підтримку виробництва сумішевих палив, переробку ріпакової олії для промислового використання, розвиток інфраструктури, дотримання екологічних норм з раціональним використанням земельних ресурсів з урахування системи сівозмін, кліматичних та соціально-екологічних особливостей регіонів, розробку та створення регіонального біоенергетичного кластеру виробників сільськогосподарської продукції.

Створення регіональних біоенергетичних кластерів сприяє розвитку інноваційності аграрного сектора, що є механізмом трансформації факторно-орієнтованої моделі економіки країни до більш прогресивної — інноваційно-орієнтованої

Отримані авторські результати можуть бути використані у практиці підприємств альтернативної енергетики для вирішення проблем розвитку. Пропозиції можуть слугувати теоретичним підґрунтям для подальших досліджень щодо перспектив формування регіонального біопаливного кластеру.

Бібліографічний список.

1. Браславец М.Е., Кравченко Р.Г. Математическое моделирование экономических процессов в сельском хозяйстве. М.: Колос, 1972. С.518–519.

2. Варченко О.М., Слупян К.В. Економічний механізм регулювання ринку біопалива у провідних країнах світу. Вісник аграрної науки. 2009. № 11. С. 62-67.
3. Водянніков О. Гармонізація національного законодавства України у сфері використання біологічного палива із правом ЄС. URL: <http://justinian.com.ua/article.php?id=1192>.
4. Калінчик М.В., Ільчук М.М. Еластичність попиту на продукти харчування: проблеми, аналіз, прогнозування. К.: Нічлава, 2005. С. 73.
5. Калетнік Г.М. Розвиток ринку біопалив в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора екон. наук: 08.00.03. Економіка та управління національним господарством. К. : ННЦ «ІАЕ», 2009. С. 38.
6. Капшук С. Стан та перспективи українського олієпрому. Пропозиція. 2015. №6. С. 52
7. Месель-Веселяк В.Я. Ефективність енергетичного самозабезпечення сільського господарства. Економіка АПК. 2009. №2. С. 10-14
8. Месель-Веселяк В.Я Паштецький В.С., Грищенко О.Ю. та ін Трансформаційні процеси в сільському господарстві України та Автономної Республіки Крим. Сімферополь: ФОП Лемешко К.О., 2011. С. 120
9. Сотников Е. (2011) Биодизель, биоэтанол, биогаз – технологии и перспективы. URL: http://www.newchemistry.ru/letter.php?n_id=373.
10. Скорук О.П., Попадюк С.В. Перспективи та економічні передумови виробництва біодизеля в Україні. URL: <http://intkonf.org/skoruk-op-popadyuk-sv-perespektivi-ta-ekonomichni-peredumovi-virobnitstva-biodizelya-v-ukrayini>.

REFERENCES.

1. Braslavets M.E., Kravchenko R.G. Matematicheskoe modelirovanie ekonomicheskikh protsessov v sel'skom khozyaystve (2007). [Mathematical modeling of economic processes in agriculture]. Moscow.: Kolos, 1972. pp. 518-519.
2. Varchenko O.M., Slupjan K.V. Ekonomichnyj mekhanizm rehuljuvannja rynku biopalyva u providnykh krajinaх svitu [Economic mechanism of regulation of the biofuel market in the leading countries of the world]. Visnyk aghrarnoji nauky. 2009. №11. pp. 62-67.
3. Vodiannikov O. Harmonizatsiia natsionalnoho zakonodavstva Ukrainy u sferi vykorystannia biolohichnoho palyva iz pravom EU.

[Harmonization of national legislation of Ukraine in the field of biofuels with EU law] URL: <http://justinian.com.ua/article.php?id=1192>.

4. Kalinchyk M.V., Iljchuk M.M. Elastychnistj popytu na produkty kharchuvannja: problemy, analiz, proghnozuvannja. [Elasticity of demand for food: problems, analysis, forecasting]. Kiev. Nichlava. 2005. p. 73

5. Kaletnik Gh.M. Rozvytok rynku biopalyv v Ukraini [Development of the biofuels market in Ukraine]: avtoref. dys. na zdobuttja nauk. stupenja doktora ekon. nauk: 08.00.03. Ekonomika ta upravlinnja nacionalnym goshopdarstvom. Kiev. NNC «IAE», 2009. p. 38.

6. Kapshuk, S. (2015), Stan ta perspektyvy ukrajinsjckogho olijepromu [The state and prospects of Ukrainian oilseed], Propozytsiia, vol. 6, pp. 52

7. Mesel-Veseliak V.Ia. (2009) Efficiency of energy self-sufficiency of agriculture. Ekonomika APK. №2. pp. 10-14

8. Mesel-Veseliak V.Ia Pashtetskyi V.S., Hryshchenko O.Iu. ta in (2011). Transformatsiini protsesy v silskomu goshopdarstvi Ukrainy ta Avtonomnoi Respubliky Krym [Transformation processes in agriculture of Ukraine and the Autonomous Republic of Crimea]. Simferopol: FOP Lemeshko K.O., pp. 120

9. Sotnikov E. (2011) Biodizel. bioetanol. biogaz – tekhnologii i perspektyvy. [Biodiesel, bioethanol, biogas - technologies and prospects] URL: http://www.newchemistry.ru/letter.php?n_id=373

10. Skoruk O.P., Popadjuk S.V. Perspektyvy ta ekonomichni peredumovy vyrobnyctva biodyzelja v Ukraini [Prospects and economic prerequisites for biodiesel production in Ukraine]. URL: <http://intkonf.org/skoruk-op-popadyuk-sv-perespektivi-ta-ekonomichni-peredumovi-virobnitstva-biodizelya-v-ukrayini>.

Резник Н.П. Гаврылюк Ю.Г. Особенности инструментов ускорения развития производства биотоплива предприятиями АПК. В статье проанализированы и освещены ряд мероприятий по государственной поддержке предприятий в сфере энергоэффективности Украины. Определены основные инструменты стимулирования развития производства биотоплива предприятиями АПК в Украине.

На основе проведенного исследования, в качестве стратегического направления, предложено ряд преимуществ кластерной организации для повышения конкурентоспособности предприятий по производству биотоплива, что выполняется через внедрение инновационных разработок в сфере биоэнергетики и которые входят в кластеры.

Ключевые слова: биотопливо, энергетика, государственная поддержка, государственно-частное партнерство.

Reznik N.P., Gavrylyuk Y.G. Features of tools for accelerating the development of biofuels production by agricultural enterprises. The article analyzes and covers a number of measures for state support of enterprises in the field of energy efficiency of Ukraine. The main instruments for stimulating the development of biofuels production by agricultural enterprises in Ukraine are outlined.

On the basis of the conducted research, as a strategic direction, a number of advantages of the cluster organization for enhancing the competitiveness of biofuels enterprises implemented through the implementation of innovative developments in the field of bioenergy and included in clusters

The article deals with the interpretation of content filling of processes of cooperation, horizontal and vertical integration and cluster organization of production in the system of enterprises for the production of oilseeds and products of their processing.

A system of measures on possible options for efficient production of biofuels and restraint of growing areas of oilseed crops is proposed.

The prospects of building an effective entrepreneurial environment in the field of biofuel production have been determined, provided the formation of functional economic mechanisms for its stimulation, in particular: cheaper loans; exemption from taxation of a part of the profit received from the introduction of energy efficient and energy-saving technologies.

The analysis of the literature has made it possible to determine that the problems of the efficiency of production of oilseeds in the context of systematic assessment of the ecological consequences of the processes of development of agricultural enterprises and export orientation of the oil and fat subcomplex remain insufficiently covered.

Keywords: biofuels, energy, state support, public-private partnership.

Стаття надійшла до редакції: 27.09.2019 р.